

Yard. Doç. Dr. Meral Oralış
İstanbul Üniversitesi
Alman Dili ve Edebiyatı

Kuruyazıcı, Nilüfer (2006): *Wahrnehmungen des Fremden*, İstanbul. Multilingual Yayınları

Prof. Dr. Nilüfer Kuruyazıcı, araştırmalarından bir bölümünü *Wahrnehmungen des Fremden* adlı kitabında topladı. Burada yer alan yazılar araştırmacının 1983 yılında kaleme aldığı “Die Funktion des Chors im modernen Drama” adlı çalışmasından 2005 yılındaki “Religiöse Wertvorstellungen in literarischen Texten” adlı çalışmasına değin uzanan bilimsel biyografik sürecini kapsayan bir zaman diliminden seçilmiş.

Genelde Alman yazınından yola çıkılarak kaleme alınmış olan yazıların dili Almancadır. Değişen toplumsal ve bireysel koşullarda farklılaşarak yazına yansıyan ve yeniden anlamlandırılmayı bekleyen metinlerin yıllardır izini süren Kuruyazıcı, bu kitabında Japonya’da, Kanada’da, Polonya’da, Hindistan’da farklı üniversitelerin düzenlediği kongre ve sempozyumlarda sunduğu bildirilerinin yanı sıra çeşitli kitap ve dergilerde yer almış kimi yazılarını bir araya getirmiş. Onun bilimsel tarihine özetle bakmamızı sağlayan bu metinler, konularının farklılığı bağlamında beş ayrı bölümde yan yana getirilerek sunulmuş.

Kitabın ilk bölümü farklı kültürlerin eşiğinde yaşayan yazarların kaleme aldıkları metinler üzerine yoğunlaşılmakta. Ağırlıklı olarak Almanya’da yaşayan yabancılardan metinlerine işaret eden yabancılardan yazını, göçmen yazını gibi adlarla anılan yazın bu bölümün odak noktasını oluşturur. Farklı yazarlar ve yapıtlarından yola çıkan Kuruyazıcı, Almanya’da oluşan bu yazın hareketinin 60’lı yılların sonundan günümüze değin tarihsel ve toplumsal bağlamdaki gelişim sürecini inceler. Bölümün “Am Schnittpunkt zweier Kulturen” başlığıyla adlandırılmış olmasıyla, ilk ağızda farklı kültürlerin bir arada yaşayışlarının onlara salt bir kültürel zenginlik vaat ettiği duygusuna kapılabilir. Ancak Almancada “Schnittpunkt” sözcüğünün “schneiden” (kesmek) anlamını da içerdiğini göz önünde bulundurulduğunda, bu kavramın iki kültürün keşiştiği noktayı işaret etmesinin yanı sıra iki kültürün birbirinden

ayrıldığı, birbirini sınırladığı, dahası “ötekileştirdiği” bir alan olduğu anlamını da barındırdığını görmek olası. Bu bağlamda ilk bölümün de “yabancı olan”, “ben ve öteki”, “vatan hasreti”, “anadil- yabancı dil”, “aidiyet” vb. gibi farklı kültürlerin bir arada yaşamaları söz konusu olduğunda ortaya çıkan sorunları tartışan metinlerin okunmasına ayrılmış olması da rastlantısal değil. Yüksel Pazarkaya, Aras Ören gibi göçün ilk dönemlerinde yazmaya başlayan yazarların yapıtlarının yanında Zafer Şenocak, Zehra Çırak, Feridun Zaimoğlu gibi son yıllarda metin üreten yazarlara yer verilmiş; Emine Sevgi Özdamar’ın yapıtları ise dilsel, kültürel, dinsel bakış açılarıyla ayrıntılı incelenmiştir. Kuruyazıcı bu bölümdeki okumalarında okura çok katmanlı bir yapı sunar: Bir yandan her bir yazıda seçtiği yazınsal metinlerde “yabancı olan”a, “öteki”ne bakışın nasıl tematize edilmiş olduğunu, yazarların kendilerini tanımlama süreçlerini, kimlik sorgulamalarını araştırırken öte yandan kendisinin de bu ötekileştirme süreci karşısındaki duruşunu aktarır.

Kitabın ikinci bölümü de yine “yabancı olan”la hesaplaşan yazarların yapıtlarından seçilmiş okumalara ayrılmış. Ancak bu kez “öteki”ni keşfetmek ve yazınsal metni bu keşfin bir belgesi olarak oluşturmak üzere kaleme alınmış ve seyahat edebiyatı çerçevesinde görülebilecek yapıtlarla çalışılmış. Öteki kültürlerle olan tanışıklığın 15. yüzyılda yapılan keşif gezilerine dayandığına işaret eden Kuruyazıcı, orada biriktirilen gözlem ve anıların gezi yazısı, günce gibi yazınsal türler aracılığıyla 18. yüzyılda yazıya yansındığını vurgular. 18. yüzyılda kaleme alınan gezi yazılarında, onu kaleme alan yazarın kişisel görüşünün tek ve mutlakmışçasına aktarıldığını ancak, 20. yüzyıla gelirken bu bireysel yaklaşımın önemli ölçüde değişerek farklı biçimsel denemelere açıldığını, böylelikle gezi yazısının salt bilimsel keşiflerin bir belgesi olmaktan çıkıp yabancı olanla karşılaşmanın, “öteki” ile karşılaşmanın da tanıklığını yapan bir tür olduğunu dile getirir. Bu bağlamda Goethe’nin İtalya gezisini “öteki”yle karşılaşma açısından değerlendiren Kuruyazıcı, onun İtalya’daki sanata kişisel bakışını yapıtına aktardığını ve bu gezide esteteze edilmiş bir İtalya imgesi oluşturduğunu saptar. Yabancıyla karşılaşmanın ve onu farklı olarak algılamının bir başka örneğini de 20. yy yapıtları arasından seçen yazar, Uwe Timm’in *Schlangenbaum* adlı romanında kendi ülkesinde farklı kültürlerle tanışmanın ne anlama geldiğini sorgular. Timm’in gerçek kültürel bir etkileşimin gerçekleşebilmesi için bir kültüre tek taraflı bakmaktan çok, her iki kültürün de birbirini anlaması ve kabullenmesi koşulunun yerine getirilmesi gerektiğine işaret ettiğini vurgular Kuruyazıcı.

Alman yazınından seçtiği kimi metinlerin gerek Almanya'da gerekse Türkiye'deki farklı alımlama biçimlerinin irdelediği bir diğer bölümdeyse sözgelimi, Heinrich Böll'ün, bir dönemlerin Doğu Almanya'sında kaleme alınan metinlerin, iki Almanya'nın birleşmesinin ardından ortaya çıkan yazınsal yapıtların Türkiye'deki alımlanma biçimleri üzerinde durur. Böylesi bir okuma biçimiyle bu bölümde yer alan birçok yazısında Kuruyazıcı, çeviri üzerinden Türkçeye aktarılan yapıtların yayıncılar tarafından hangi ölçütlerle seçilmiş olduğunu ve Türkçeye çevrilen bu yapıtları okurun ne denli tanıdığını, onun ilgi alanında ne denli yer aldığını sorgular. Ayrıca bu bölümde çevirinin kültürlerarası bir aktarım olduğunu dile getiren yazar, kültürlerarası iletişimin de kolaylaştığına işaret eder. Kültürlerarası etkileşimi tematize etmesiyle kendinden uzun süre söz ettiren Sten Nadolny'nin romanı *Selim oder die Gabe der Rede*'nin Alman ve Türk okurlar tarafından nasıl alımlandığını bir başka yazısında araştırır. Doğu ve Batı'yı temsil eden roman kişileriyle Nadolny'nin Alman yazını bağlamında Türk işçilerine yukarıdan ya da acıyarak bakmadan, kültürel kimliklerini olduğu gibi algılamaya, farklı bir kültürle karşılaştıklarında neler yaşayabileceklerini tartışmaya yönelik bir metin olduğunu belirtir ve böylesi metinlerle Alman romanı bağlamında kültürlerarası bir diyalogun olasılığına işaret eder.

Türk ve Alman yazınından farklı yapıtların ele aldığı dördüncü bölümde kimileyin bir yazarın, kimileyinse bir yazın hareketinin ya da yazınsal türün izini sürer Kuruyazıcı. Modern dramda koro'nun işlevini sorguladığı yazısında, Almanca yazan İsviçreli yazar Max Frisch ve Alman yazar Bertolt Brecht üzerine yoğunlaşan metinde, her iki yazarın da kaleme aldıkları tiyatro oyunlarında yer verdikleri koro'nun işlevi araştırılır. Antik tiyatronun önemli bir ögesi olan koro'nun çağdaş yapıtlarda yazarlar tarafından hangi amaçlarla kullanıldığını ve antik tiyatronun bu özelliğini neden kullandıkları incelenerek değerlendirilir. Max Frisch'in farklı bir yazınsal türü denediği güncesi üzerine kaleme aldığı çalışmasında Kuruyazıcı, özyaşamöyküsel yapıtlar arasındaki yerini alan güncenin Frisch'in yaratma sürecinde önemli bir ağırlığı olduğunu belirtir. *Günce 1946/49* ve *Günce 1966/71* gibi doğrudan günce olarak kaleme aldığı yapıtlarının yanı sıra *Homo Faber*, *Mein Nabe sei Gantenbein*, *Bin oder die Reise nach Peking vb.* birçok romanının da ben-anlatıcısı tarafından öykülendiklerine, açık uçlu yapıları ve anlatım biçimleriyle günceye oldukça yakın duran yazınsal türler olduklarına işaret eder. Güncelerin bu türsel özellikleriyle henüz bitmemiş bir sanat yapıtı izlenimi verdiklerini, okurla doğrudan bir diyalog içinde olduklarını ve sonsuz sayıdaki sorunun bu biçimsel

özelliklerle art arda eklemenebileceklerini ifade eden Kuruyazıcı, Frisch'in böylece okuruyla da bir iletişime girdiğini, bu henüz bitmemiş biçimsel yapıya okurun da katacağı düşüncelerin olabileceğini ve sorgulamalarının yanıtlarını okurdan vermelerini beklediğini gösterir. Bu bölümün bir başka yazısında Türk kadınının toplumsal gelişimler ve değişimler çerçevesindeki konumunu ve bu konumunun yazınsal metinlerdeki temsili üzerine araştırmalar yapar. Halide Edip Adıvar'ın yapıtlarındaki kadın figürlerinden günümüze değin yapıtlar vermiş olan Adalet Ağaoğlu, Füzuran, Tomris Uyar, Sevgi Soysal, Erdeniz Atasü vb. yazarların yapıtlarında kadın imgesinin nasıl oluşturulduğunu inceleyerek değerlendirir.

Son bölümdeyse gerek Alman Dili ve Edebiyatı gerekse Alman Dili ve Eğitimi bölümlerinde yazın eğitiminin nasıl yapılması gerektiğini sorgular Kuruyazıcı. Günümüze değin yapılan çalışmaların yeniden gözden geçirilmesi ve ders içeriklerinin, programlarının yeni bir anlayışla değerlendirilmiş olması gerektiğini vurgular. Bu bağlamda da öğrencinin yazına olan ilgisizliğinin, ezberlemeye yatkınlığının, dahası Alman Dili ve Edebiyatı mezunlarının iř bulma sorunuyla karşı karşıya geldiğinden farklı alanlarda çalışmak zorunda kalmasının da göz önünde tutulmasıyla programların yeniden geliştirilmesi konusunda öneriler getirir. Eğitimin kalitesinin artması için öncelikle hedefin belirlemesi gerektiğine işaret eden yazar, varolan koşulları da değerlendirerek öğrencinin öncelikle bir yazın okuru olarak yetiştirilmesi önerisini getirir. Böylelikle yazınsal okumaların okurun hayal dünyasını geliştiren, okuduğu metne ilişkin düşünceler üreten, dahası kendi kimliğinin oluşumuna katkıda bulunan süreçler olabileceğine de işaret ederek aşamalarını da belirlediği bir ders önerisi sunar. Son yazısında 1933 yılının Türkiye'deki üniversiteler için önemli bir dönüm noktası olduğunu belirten yazar, bu dönemde Hitler hükümetinden kaılan bilim adamlarının Türkiye'deki bilimsel sürgünlüklerinin serüvenini anlatır. Farklı bir coğrafyada bilimsel etkinliklerini sürdüren bu biliminsanlarının İstanbul Üniversitesi'nin farklı disiplinlerdeki bölümlerinin kurulmasına önayak olduklarını dile getirir. Alman Dili ve Edebiyatı bölümünün kurulmasının kaynağının da o dönemlere uzandığına değinerek bölümün bugünkü adını ve çalışma alanlarını somutlaştırıncaya değin geçirmiş olduğu tarihsel gelişimi okura aktarır.

Wahnehmungen des Fremden farklı 'metin'lerden yola çıkılarak hazırlanmış bir kitap olmakla birlikte tüm çalışmaların ortak yanı, ister Alman yazınından isterse Türk yazınından seçilmiş bir metin olsun ya da farklı bir

coğrafyada bilimsel kimliğini sürdürürken “sürgünlük mü göç mü“ diye kendi konumunu tanımlamaya çalışan biliminsanları olsun, insanın türdeşleştirilmeye çalışılması çabalarına karşı durarak ‘öteki’leştirilmiş, yabancı kalmış olanın kendini tanımlama süreçlerini irdeleyen Kuruyazıcı’nın, farklı algılama biçimleriyle zenginleşen okumalarını okura sunması.